

Jina.....

Nambari yako.....

Shule.....

Sahihi yako.....

Tarehe.....

102/2

KISWAHILI

LUGHA

KARATASI YA 2

Julai/Agosti 2012

Muda: Saa 1 ¾

JARIBIO LA TATHMINI YA PAMOJA WILAYA YA BUTULA – 2012
Kenya Certificate of Secondary Education (K.C.S.E)

102/2

KISWAHILI

LUGHA

KARATASI YA 2

Julai/Agosti 2012

Muda: Saa 1 ¾

SWALI	AFAHAMU	ALAMA
1	UFUPISHO	
2	MATUMIZI	
3	MATUMIZI YA LUGHA	
4	ISIMU JAMII	
JUMLA	80	

Karatasi hii ina kurasa 2 zilizopigwa chapa
Watahiniwa wanastahiliku hakikisha kuwa maswali yote yako na hakuna yaliyoachwa

UFAHAMU:

1. Soma makala haya kisha ujibu maswali yanayofuata.

Mojawapo ya athari kubwa katika “maendeleo ya jamii za kisasa” ni kupapia tamaduni za kimagharibi na kutupilia mbali tamaduni ambazo toka jadi zimekuwa mlezi wa jamii nyingi barani Afrika. Ni muhimu kutambua kuwa hakuna utamaduni ambao umeustawisha mwingine. Badala ya kuimarisha utamaduni dhaifu na kuupa nguvu, utamaduni wenye nguvu huumeza na kuuangamiza ule dhaifu. Ingawa wengi huona upapaji wa utamaduni wa kigeni kama ustaaraba na maendeleo, hali hii huwa na athari hasa kwa wanaotupilia mbali tamaduni zao.

Athari kubwa ni katika uwanda wa lishe. Lishe ni sehemu ya utamaduni wa watu. Jamii ya watu inapofikia uamuzi wa kuwa nyama ya nyoka, na wala si ya ngombe, iwe sehemu ya chakula katika utamaduni wake, huwa imefanya uamuzi huu kwa uangalifu mkubwa.

Aghalabu, wavyele wa jamii za Kiafrika waliafikia kuwa na vyakula ambavyo havikuwa vya kujaza tumbo tu na kuharibu mwili. Vilikuwa vyakula ambavyo vilinawirisha mwili huku vikitumika pia kama dawa ya kuutibu mwili huo. Wala si mwili tu. Viliweza pia kujali mazingira, kwani vingi vilizuia mmegeko wa udongo na pia kuongezea rutuba na virutubishi muhimu katika udongo.

Moja ya chakula cha jadi kwa jamii nyingi za Kiafrika kilikuwa na manufaa lukuki kama lishe na mmea. Wataalamu wa lishe wanasema kuwa kiasi cha kikombe kimoja cha juisi ya viazi vitamu huupa mwili kiwango cha vitamini E kinachohitajika kwa siku. Kiazi kitamu kimoja nacho huupa mwili asilimia sitini na tano ya kiwango cha madini ya vitamini C. Vitamini hizi ni muhimu sana kwani hukinga mwili kutokana na uharibifu wa seli. Kinga hii huzuia mwili kukonga kwa haraka huku ikiimarisha kingamwii na kuzuia uwezekano wa kupata mtoto wa jicho, maradhi ya saratani ya matiti au ya tezi inayozungukia shingo ya kibofu cha mkojo kwa wanaume.

Viazi vitamu vimesheheni pia madini yaliyo muhimu kwa mwili. Mathalani, vina madini ya shaba ambavo hudumisha uzima wa vifundo na kulainisha ngozi na madini ya manganizi yanayodumisha uzima wa mifupa pamoja na kuvunjavunja na kugeuza wanga, protini pamoja na mafuta kuwa kawi inayohitajika na mwili kuupa joto. Manganizi pia husaidia katika utumaji wa ujumbe kwenye misuli ili iweze kulegea au kukazika. Viazi hivi vilevile vina madini ya fosforasi ambayo ni muhimu kwa afya na udhabiti wa mifupa na meno. Madini haya pia huimarisha kukua kwa seli za mwili na kukarabati zile ziizoathirika na zilizo dhaifu.

Licha ya wingi wa madini, kiasi kitamu kinasifika kuwa na wingi wa utembwe ambao ni adhimu mwilini. Utembwe husaidia kudhibiti ongezeko la uzani na kuimarisha utendakazi wa matumbo. Halikadhailka, madini hayo huzuia uwezekano wa kupata maradhi ya moyo. Ulaji wa viazi vitamu hupendekezwa sana na wataalamu wa lishe kwa wagonjwa wa bolisukari kutokana na uwezo wa madini haya wa kudhibiti kiwango cha sukari mwilini. Wataalamu wawa hawa husifia jinsi viazi vitamu humeng’enywa polepole na kwa utaratibu ikiinganishwa na viazi vingine, hali wanayosema huinua kiwango cha sukari mwilini kwa utaratibu na hivyo kudumisha kiwango kinachohitajika cha insulini.

Viazi vitamu vinaweza kuliwa vikiwa vibichi. Vilevile, vinaweza kupikwa aidha kwa kuokwa au vikakaushwa katika mafuta moto na kuliwa kama chipisi au vikachemshwa na kuliwa vizimavizima, au kama vimepondwapondwa. Hupendekezwa kuwa vyakula ambavyo vinaweza kuliwa vibichi viliwe vile, kwani vina manufaa mengi kuliko vilavyopikwa. Hii ni kwa kuwa virutubishi vingi hupotea vyakula vinapopikwa.

Hii kupunguza baadhi ya changamoto za kiafya tunazoshuhudia leo hii, itakuwa muhimu kuhamasisha umma kuasi maendeleo pofu na kurejelea vyakula vyetu vya kiasili. Vyakula hivi pia hustahimili hali mbalimbali za anga na hivyo kuwa suluhu kwa tisho la jaa.

Wasiojua basi washike shauri kuwa vyakula wanavyokimbilia vya magharibi kama pizza, hambaga na soseji vina madhara mengi na kwamba vyakula vya kiasili ndio mhimii wa afya na uzima.

Maswali

- a) Mwandishi anasema lishe inaathiri vipi utamaduni wa wato? (al 2)
- b) Mwandishi ana maoni gani kuhusu maendeleo.
- c) Wavyele walifikia uamuzi kuwa chakula hiki kiwe lishe yetu vipi. (al.3)
- d) Onyesha manufaa manne ya viazi vitamu. (al 4)
- e) Eleza matumizi ya maneno yafuatayo kulingana na taarifa.
 - i) Utembwe
 - ii) Mmegeko
 - iii) Hmeng'enywa
 - iv) Maendeleo pofu

Soma Makala haya kasha ujibu maswali yanaofuata.

Mawasiliano husemekana kuwa ndilo jambo muhimu zaidi baina ya wanadamu. Lakini, je, mawasiliano ni nini?

Neno mawasiliano limeelezwa kwa njia mbalimbali na wataalamu tofautitofauti. Maana timiifu inayoonekana ni kuwa mawasiliano ni usafirishaji wa ama mbalimbali za ujumbe kutoka kwa mtu anayetuma ujumbe, ambaye anaweza kuwa mwanamume, mwanamke, mzee au mtoto hadi kwa vile apokeaye ujumbe huo popote pale alipo, iwe karibu au mbali, kwa kutumia nyenzo au njia fulani maalumu.

Nyenzo aina aina hutumiwa kuwasilisha ujumbe. Moja ya hizi ni zana zinazotoa sauti. Tangu jadi, Waafrika wamekuwa wakitumia baragumu kutuma taarifa. Katika jamii mbalimbali, watawala walitumia ngoma kuwakusanya watu. Aidha, ngoma zilitumiwa kuarifu matukio mema kama kuzaliwa kwa mtoto wa mfalme. Wakati mwingine zana hizo zilitumiwa kuonya juu ya hatari kama vile uvamizi. Methali 'Mbiu ya mgambo ikilia kuna jambo' ilisadifu kuelezea matumizi haya. Siku hizi kuna zana na sauti za aina nyingi zinazotimiwa kutoa ujumbe.

For More Free KCSE past papers visit www.freekcsepapers.com

Maswali

b) Eleza ujumbe uliomo katika aya ya 3,4,5, na 6 (Maneno 50)

(al 7)

Nakala chafu.

For More Free KCSE past papers visit www.freekcsepapers.com

Nakala safi

For More Free KCSE Past papers visit www.freekcsepapers.com

b) Pambavu majikumu ya mawasiliano kama yanavyojitokeza katika kifungu (maneno 50) (al 6)
Nakala Chafu (Mtiririko al.1)

Nakala safi

Matumiziya lugha (alama 40)

3. a) Eleza kwa kutolea mfano tofauti kati ya ala tule na ala sogezi. (al.4)

.....
.....
.....
.....
.....

b) Taja irabu ambayo hutumika kati na mbele ya ulimi (al.1)

.....
.....
.....
.....
.....

c) Tunga sentensi kubainisha ngeli ya jina hili chetezo. (al.2)

.....
.....
.....
.....
.....

d) Eleza matumizi matatu ya italiki kisha tolea mifano kwa kila aina. (al.3)

.....
.....
.....
.....
.....

e) Tunga sentensi ukitumia kitenzi kifuatacho katika kauli ya kutendeka - la (al- 2)

.....
.....
.....
.....
.....

f) Bainisha vielezi katika sentensi zifuatazo kasha ueleze ni vya aina gani. (al.4)

.....

